

İRAN PROTESTOLARI 2022:
İRAN'DAKİ
AZERBAJCAN
TÜRKLERİNİN
DURUMU İLE İLGİLİ
RAPOR

Eylül-Ekim 2022

İçerik

Girişim Grubu Hakkında	3
Özet	4
Giriş	6
Rapor hakkında	7
İnsan hakları ihlallerine ilişkin toplanan verilerin sınıflandırılması	8
A. Öldürülen protestocular	9
B. Tutuklanan protestocular	13
İran hükümetinin protestolara yaklaşımı	22
Sistemik ayrımcılık	23
Sonuç ve Öneriler	23
İletişim Bilgileri	24

Bu Girişim Grubu Hakkında

İran’da devam eden protestoların haberleştirilmesi, İran’ın Azerbaycan bölgesindeki insan hakları ihlallerinin haberleştirilmesinde önemli bir boşluk olduğunu gösteriyor. Bu boşluğu doldurmak için, şu anda ABD ve Kanada’da akademide bulunan İranlı bir grup Azerbaycanlı olarak, İran’da adaletsizlikle karşı karşıya kalan Azerbaycanlılar hakkında bir insan hakları raporunun hazırlanmasını kolaylaştırmak için özel bir girişim grubu oluşturduk. Bu rapor, İran hükümetinin İran’ın Azerbaycan bölgesindeki insan hakları ihlallerini ele almak için İran’daki 16 insan hakları aktivistinden oluşan Azerbaycan insan hakları ağları ile işbirliği içinde hazırlanmıştır.

Girişim Grubu:

Behzad Ceddi, Ph.D. Iowa State University’de Ekonomi öğrencisi

Lale Cavanşir, Ph.D. Toronto Üniversitesi’nde Türk ve Osmanlı Çalışmaları

Ramin Cabbarlı, Ph.D. Washington Üniversitesi’nde sosyoloji öğrencisi

İRAN PROTİSTOLARI 2022: İRAN'DAKİ AZERBAYCAN TÜRKLERİNİN DURUMU İLE İLGİLİ RAPOR

Eylül-Ekim 2022

Özet

Azerbaycan insan hakları savunucuları tarafından 2022 İran protestolarına yönelik olarak hazırlanan bu rapor, Azerbaycan Türklerinin İran'da maruz kaldığı insan hakları ihlallerinin son durumunu anlatıyor .Türkler (Azerbaycan Türkleri olarak da tanımlanırlar), İran'daki en büyük etno-dilsel gruptur ve esas olarak Zencan, Kazvin, Hemedan, Alburz ve Tahran eyaletlerinin yanı sıra Türkiye ve Azerbaycan Cumhuriyeti ile çevrili Erdebil, Batı Azerbaycan ve Doğu Azerbaycan'da yaşarlar.¹

İran hükümeti, ülkenin etnik ve dilsel grupları için hiçbir zaman resmi demografik istatistikler yayınlamadı. Ancak eski İran Dışişleri Bakanı Ali Ekber Salehi,

Ocak 2011'de Türkiye'ye yaptığı resmi ziyarette İranlıların yüzde kırkının Türkçe konuştuğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Neredeyse aynı dili konuşuyoruz. İranlıların yüzde 40'ı Türkçe konuşuyor. Bu Türkiye ile İran arasında çok büyük bir bağ.»²

Azerbaycan Türkleri, Türkmenler ve Kaşkaylar ile etnik bağları göz önüne alındığında, İran'ın Türk nüfusunun %40'ına yakın olduğunu iddia etmektedir. 1925 yılında İran'da Pehlevi hanedanının iktidara gelmesinden sonra hükümet zorunlu asimilasyon politikası uygulamış ve Azerbaycanlıların ülke yönetimindeki etkisi önemli ölçüde azalmıştır.

Dini rejim, İran'daki önceki monarşi gibi, Persler ve Türkler arasındaki hakk

1. <https://www.fdd.org/wp-content/uploads/2021/04/fdd-monograph-iran-is-more-than-persia.pdf>

2. Bu yerde.

farklılıklarını gözardı etti. 1981’de Tebriz’deki ayaklanmayı bastırmak için en ağır silahları kullanan dini rejim, yüzlerce Azerbaycanlı göstericiyi öldürmekten çekinmedi.³

Bu rapor, Azerbaycan Türklerine yönelik mevcut ırkçılık ve sistemik ayrımcılığı dikkate alarak, 16 Eylül 2022’de İran’da başlayan protesto dalgasında öldürülen ve tutuklanan Azerbaycan Türklerine odaklanmaktadır. Bunu yapmanın amacı, İran’daki insan hakları ihlallerine ilişkin son raporlardaki söylem dengesini korumak ve sistemli ayrımcılığa maruz kalan bir grup olarak Azerbaycan Türklerinin haklarının “görünmez” kalmamasını sağlamaktır.

Raporun ilk bölümü, gösteriler sırasında tutuklanan veya vurularak öldürülen çok sayıda Azerbaycanlı Türk aktivist hakkında bilgi veriyor.

Raporun ikinci bölümü, ağırlıklı olarak raporun yazarları ve referans olarak kullanılan kaynaklar hakkındadır. Bu bölümde, raporun yazarları ve bu raporu hazırlamak için kullandıkları kaynaklar hakkında bilgi verilmektedir.

Raporun üçüncü bölümü, raporun metodolojisini, veri toplama ve araştırma çerçevesi oluşturma süreçlerini açıklamaktadır.

İran’ın diğer bölgelerinde olduğu gibi

Azerbaycanlıların yaşadığı vilayetlerde de halk, diğer etnik ve dini hakların yanı sıra özgürlük talebiyle gösteriler düzenlemeye başladı. Gösteriler başlar başlamaz yetkililer Azerbaycanlıların protestolarını dağıtmaya başladı. Raporunda, söz konusu protestolar sırasında Azerbaycan bölgesinde meydana gelen insan hakları ihlalleri tasnif ediliyor. Azerbaycan Hukukçular Derneği İnsan Hakları Komisyonu Başkan Yardımcısı Sina Yusufi’ye göre, protestoların ilk iki haftasında polis ve SEPAH güçleri Tebriz’de 1.700’den fazla protestocuyu tutukladı. Azerbaycan’ın tüm bölgesi için tutuklamaların ölçeğini hesaplamak zordur. Ancak tutuklanılardan 121’inin ve vurularak öldürülen 13 protestocunun kimliğini doğrulayabildik.

Yaralanan ve öldürülen kişilerin aileleri, tanıklar, Azerbaycanlı insan hakları savunucuları ve İran’daki uluslararası insan hakları örgütleri tarafından sağlanan bilgiler, İran polisi ve istihbarat görevlilerinin Sepah ve Basij güçleriyle birlikte doğrudan ateş açtığını doğruluyor. Ancak İran hükümeti protestocuları öldürdüğünü reddediyor. Rapor ayrıca yetkililerin, yaralanan ve ölen protestocuların vakalarına ilişkin soruşturma yapılmasını önlemek için yaralanan ve öldürülen protestocuların ailelerine nasıl davrandığını anlatıyor.

3. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iranian-azeris-giant-minority>

Giriş

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 18. maddesi şöyle der: "Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır." İran bu bildiriyi imzalamış olsa da, adı çıkmış baskı makinesi Batı Azerbaycan, Doğu Azerbaycan, Erdebil, Zencan, Arak, Kazvin ve Tahran'daki protestoları bastırmak için acımasızca çalışıyor. Uluslararası Af Örgütü ("Uluslararası Af Örgütü"), hükümetin protestoları ne pahasına olursa olsun sistematik olarak bastırma planını resmi belgeleri ifşa ederek doğruladı. Azerbaycan'da protestoculara yönelik düzenlenen saldırı sonucunda kimliği tespit edilen en az 13 kişi vurularak yüzlerce kişi yaralandı.

Azerbaycan Hukukçular Derneği İnsan Hakları Komisyonu Başkan Yardımcısı Sina Yusifi, protestoların ilk iki haftasında yalnızca Tebriz'de 1.700'den fazla kişinin tutuklandığını söyledi. Azerbaycan'ın bütün şehirlerini hesaba katarsak bu sayı çok daha fazla olacaktır. Hükümetin internete getirdiği kısıtlamalar ve kurbanların ailelerine ve öldürülenlere yönelik tehditler, tutuklananların sayısını doğru bir şekilde tahmin etmeyi zorlaştırıyor.

İran'daki mevcut protestolara ilk itici gücün Mahsa Amini'in Tahran'ın «ahlak polisi» tarafından tutuklanması olduğuna dikkat edilmelidir. 22 yaşındaki Mahsa Amini, 14 Eylül'de Tahran'ın «ahlak polisi» tarafından tutuklandı. Aynı gün komaya

girerek hastaneye kaldırıldı ve 16 Eylül'de öldü. Polis, Mahsa Amini'nin kalp krizi geçirdiğini iddia ediyor, ancak Amini'nin amcası bir röportajda kalp hastalığının sahte olduğunu ve tamamen sağlıklı olduğunu söyledi.

Böylece bu haberin yayınlanmasına geniş çaplı tepkiler eşlik etti. Birçok sosyal medya kullanıcısının yanı sıra tanınmış kültür, sanat ve spor figürleri de yaşananlara öfkelerini dile getirdiler ve Azerbaycan bölgesinde zorunlu başörtüsü politikasına karşı gösteriler başladı. Tebriz Üniversitesi tıp öğrencileri sistematik cinsiyet eşitsizliğini ve kadınlara yönelik ahlaki polis şiddetini protesto etti. Tebriz Tıp Bilimleri Üniversitesi öğrencileri de ellerinde Azerbaycan Türkçesi ile "Kadına şiddet siyasidir" ve "Ellerini bedenimden çek" yazılı pankartlar taşıyarak şiddet eylemini protesto etti.

Birkaç gün sonra, gösteriler siyasi imalar olarak yeni bir düzeye taşınmaya başladı. Protestocuların talepleri arasında İslam Cumhuriyeti rejiminin kaldırılması da yer alıyor. 20 Eylül 2022'de göstericiler "Özgürlük, Adalet, Milli Hükümet" gibi siyasi sloganlar attılar. Bu, Urmiye, Erdebil, Zencan ve diğer şehirlerdeki Azerbaycanlı göstericiler arasında popüler bir slogan.

Protestoların başlamasının ardından İranlı yetkililer, Azerbaycan'daki gösterileri bastırmak için çevik kuvvet polisi, Devrim Muhafızları, Basij paramiliter güçleri, İran İslam Cumhuriyeti Kolluk Kuvvetleri

Komutanlığı ve sivil güvenlik görevlilerini seferber etti. Sızdırılan belgeler, İranlı yetkililerin protestoculara yönelik baskıları hakkında yeni ayrıntılar sağlıyor. İran'ın en yüksek askeri organı, tüm eyaletlerdeki silahlı kuvvetlerin komutanlarına göstericilerle «ciddi bir çatışma» yürütme talimatı verdi. Kararın ardından yaralanan, tutuklanan ve öldürülenlerin sayısı önemli ölçüde arttı.

Rapor hakkında

Genel olarak, insan hakları örgütleri İran'ın ücra bölgeleri, özellikle de ulusal ve kültürel hakların sürekli olarak ihlal edildiği bölgeler hakkında çok az konuşuyor. Bu nedenle ABD ve Kanada'da yaşayan Azerbaycanlı insan hakları savunucuları, İran'daki Azerbaycanlı insan hakları savunucuları ile temaslarını kullanarak Batı Azerbaycan, Doğu Azerbaycan, Erdebil, Zencan, Gazvin vilayetlerindeki insan haklarının durumuna ilişkin bir rapor hazırlamışlardır. Ne yazık ki, uluslararası insan hakları raportörleri genellikle bu bölgelerden gelen bilgilere yeterli erişime sahip değildir. Bununla birlikte, son haber raporlarının bir analizi, hükümetin ücra bölgelerde Pers olmayanlara Perslerden daha sert baskı uyguladığını göstermiştir. Azerbaycan, Belucistan ve Kürdistan'daki protestocular İran hükümeti tarafından vahşice öldürüldü. Tanıklardan, kurbanların ailelerinden, yayınlanan bilgilerden

ve protestoculardan toplanan kanıtlara dayanarak, güvenlik güçlerinin ve IRGC'nin protestoları bastırmak için kasıtlı olarak ateşli silahlar kullandığını söyleyebiliriz. Örneğin ⁴İngiltere merkezli Baloch Activists Campaign, Zahidan'da vurularak öldürülen 96 kişinin isimlerini yayınladı ve 30 Eylül 2022'deki bir gösteri sırasında 300'den fazla kişinin vurularak yaralandığını bildirdi.

İranlı yetkililer konuyla ilgili bağımsız bir soruşturma yapılmasını reddetti. Ayrıca, İranlı yetkililer protestocular üzerinde herhangi bir baskıyı reddediyor. Şu anda Azerbaycan'da protestolar devam ediyor ve ağ aracılığıyla ölü, yaralı ve tutuklanan protestocular hakkında bilgi toplanıyor. İran dışında ve İran içinde yaşayan Azerbaycanlı insan hakları savunucuları, tanıklar, kurban yakınları, videolar, yerel haber kaynakları ve gazeteciler aracılığıyla kurbanlar ve öldürülen kişiler hakkında bilgi topluyor.

4. <https://tinyurl.com/mr2tk5k3>

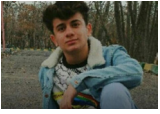

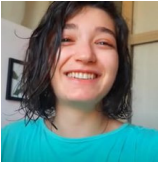

İnsan hakları ihlallerine ilişkin toplanan verilerin sınıflandırılması

Protistolardan alınan görüntüler ve İran'dan yayınlanan raporlar, Doğu Azerbaycan, Zencan, Gazvin, Erdebil, Tahran ve Batı Azerbaycan'daki protestocuların zorunlu başörtüsüne ve kadın hakları meselelerine karşı çıktıklarını ve etnik hak ve özgürlükleri savunduklarını gösteriyor. Protestocular, dini lideri de dahil olmak üzere İslam Cumhuriyeti'nin liderliğine karşı birçok slogan attı. Zaten gösteriler sırasında, hükümetin protestoculara yönelik baskısına ek olarak, birçok protestocu güvenlik güçleri tarafından tutuklandı, sakatlandı ve öldürüldü. Ölenlerin çoğu gerçek mermilerle öldürüldü.

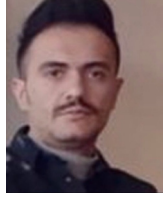
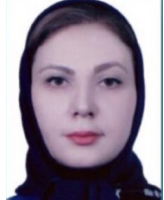
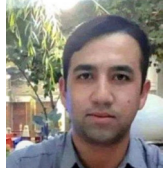

Azerbaycanlıların yaşadığı Tahran ve diğer büyük şehirlerde kayıp bilgilerine erişim olmaması nedeniyle Azerbaycanlıların kayıplarını kolayca tespit etmek mümkün değil. Ancak bu tür bilgilerin bir kısmı cenaze videoları, aile üyelerinin ifadeleri, insan hakları aktivistlerinin araştırmaları ve mağdurların sosyal medya profillerinden tespit edilmiştir. Bazı durumlarda güvenlik yetkilileri, göstericileri başkentin dışındaki şehirlerinde gömmeleri için kurbanların

yakınlarına baskı yaptı. Bu durumda, mağdurların kökeni belirlenebilir. Şimdiye kadar İran'ın Azerbaycan bölgesinde öldürülen 13 protestocunun kimliğini tespit edebildik. Aşağıdaki tablo, protestoların kurbanları hakkında ayrıntılı bilgi vermektedir.

A) Öldürülmüş protestocular

İsim	Doğum yılı	Meslek	Şehir	Cinsi	Resim
Mehrdad Gorbani	2004	Öğrenci	Zencan	Erkek	
Mehdi Musavi	2006	Öğrenci	Zencan	Erkek	
Hadis Necefi	1999	Resepsiyon yetkilisi	Kerac	Kadın	
Sarina İsmailzade	2006	Öğrenci	Kerac	Kadın	
Nima Şerifdost	2006	Öğrenci	Urmiye	Erkek	
Esra Penahi	2006	Öğrenci	Erdebil	Kadın	
Cevad Haydari	1982	Mühendis	Kazvin	Erkek	
İsmail Haydari	2004	İşçi	Meşkinşehr	Erkek	

İRAN PROTİSTOLARI 2022: İRAN'DAKİ AZERBAYCAN TÜRKLERİNİN DURUMU İLE İLGİLİ RAPOR

Sina Malayeri	1984	Öğrenci	Arak	Erkek	
Parisa Bahmani	1970	Doktor	Zencan	Kadın	
Reza İsmailzade	Belli değil	Öğrenci	Batı Azerbaycan - Çaldıran	Erkek	
Nasim Sedgi	2000	Belli değil	Batı Azerbaycan	Kadın	
Muhsin Musavi	1992	dükkâncı	Tahran	Erkek	

21 Eylül 2022’de Tebriz gösterisinden bir gün sonra Zencan da bu eylemlere katıldı. Zencan’da protestocuların toplanması Çarşamba günü saat 18.00 sıralarında başladı ve kademeli olarak şehrin diğer ana bölgelerine yayıldı. Eylem yapan vatandaşların sayısının artması üzerine polis ve güvenlik güçleri vatandaşlara coplarla saldırdı, göz yaşartıcı gaz kullandı ve pompalı tüfeklerle göstericilerin üzerine doğrudan ateş açtı. Metal mermiler ve cop darbeleri sonucu çok sayıda insan yaralandı. Polis ve güvenlik güçleri protestoları durdurmak için pek çok araç ve farklı yöntem kullandı. **Mehrdad Gorbani** ve **Mehdi Musavi**, 21 Eylül 2022 Çarşamba günü protestolar sırasında rejim güçleri tarafından vurularak öldürüldü. Yerel haberler, Mehdi Musavi’nin kafasına ve vücuduna aldığı 5 kurşun ve çok sayıda cop darbesi sonucu öldürüldüğünü doğruladı. Mehdi Musavi vurulduğunda henüz 16 yaşındaydı.

Mehdi Musavi’nin cenazesi ailesine teslim edilmedi. Yetkililer cenazesine sadece ailesinin katılmasına izin verdi. Mehdi Musavi’nin cenazesi doğrudan hastaneden Zencan’ın Beheşt Zehra mezarlığına götürüldü ve akrabaları ve diğer Zencanlılar olmadan ve sadece birkaç aile üyesinin huzurunda toprağa verildi.

Güvenlik yetkilileri, İslam Cumhuriyeti polis memurları tarafından öldürüldüğünü bildirmeleri halinde Mehdi Musavi’nin diğer aile üyelerini tutuklamak ve “ortadan kaldırmakla” tehdit etti. Aynı

zamanda, Zencan’dan birkaç kişi, bu şehirdeki protestolar sırasında 3-5 kişinin öldürüldüğünü bildirdi. Ancak bu gerçeği tespit etmek çok zor ve öldürülen diğer kişilerin kimliklerini teyit edemedik.

21 Eylül 2022’de 23 yaşındaki **Hadis Necefi**, Kerec’de güvenlik güçlerinin açtığı ateş sonucu karnından, boynundan, yüreğinden ve elinden altı kurşunla yaralandı ve Kaim hastanesine kaldırıldıktan sonra öldü.

Videolar ve fotoğraflar kurbanların başlarından vurulduğunu gösteriyor. Hadis Necefi gerçek mermiyle öldürüldü. Annesi ve kız kardeşi, güvenlik güçlerinden Hadis’in cesedini teslim aldıklarında yüzünde kurşun yarası gördüklerini söylediler. Kadın hakları konusunda aktif olup olmadığını teyit edemedik ama Hadis’in Instagram ve TikTok hesaplarında Türkçe pop ve Azerice şarkılar eşliğinde dans etmesi ve son popüler dans akımlarına katılması zorunlu başörtüsü kuralına karşı olduğunu gösteriyor. En son Instagram hikayesinde şunları yazdı: “Protestolara gideceğim için heyecanlıyım. Birkaç yıl sonra geriye dönüp baktığımda protestolara katıldığım ve her şeyin değiştiği için mutlu hissetmek istiyorum.”

Ne yazık ki İran’da başörtüsü, dinleri veya milliyetleri ne olursa olsun, kamusal alanda tüm kadınlar için zorunludur. 23 yaşındaki Hadis, Azerbaycan’ın yeni neslinin temsilcisiydi. Azerbaycan kültürünün, kadın haklarının ve ulusal

haklarının farkındaydı. Instagram hesabında türkçe altyazılı ve biyografili tesettürlü ve tesettürsüz saç stilini sergileyerek şık kıyafetlerini paylaşmayı çok seviyordu. Instagram biyografisine Türkçe "Başka bir ben varsa benim yerimi doldur" yazdı. Kadın haklarını protesto ederken vurularak öldürülen bir aktivist olarak Azerbaycan direnişinin sembolü oldu.

Mehrşehr'den olan 16 yaşındaki **Sarina İsmailzade**, 21 Eylül 2022'de Kerec'de ülke çapındaki protestolar sırasında İran İslam Cumhuriyeti'nin baskıcı güçleri tarafından öldürüldü. Yerel haberlere göre, bu gencin annesi kızının ölümüne dayanamadığı için intihar etti.

Cavad Haydari, Millet-Gazvin parkı yakınlarında vuruldu ve yaralarının ciddiyeti ve tıbbi yardım eksikliği nedeniyle birkaç saat sonra öldü. Cavad Haydari şu anda Gazvin'deki protestoların kimliği tespit edilen tek kurbanı. Yakın mesafeden vuruldu ve birkaç saat sonra ağır kanama sonucu öldü. Ailesine verilen mülakatın sonuçlarına göre, kalça bölgesinden vurulmuş ve kurşun vücuduna girmiş. Bu, merminin kendisine çok yakın mesafeden ve arkadan isabet ettiği ve vücudunun diğer tarafından çıktığı anlamına gelir.

İstihbarat güçleri Cavad Haydari'nin ailesine Cavad'ın derhal gömülmesi gerektiğini söyledi; yoksa (güvenlik güçleri) onu istedikleri yere gömerler. İstihbarat ajanları, ailesine Cavad'ın bir kazada öldüğünü duyurmaları için bir aracı

aracılığıyla mesaj bile gönderdi. Buna rağmen aile üyeleri tehditleri görmezden geldi: «Birimizi kaybettik, diğerlerini kaybetmekten korkmuyoruz.» Cavad Haydari, kalabalık eşliğinde toprağa verildi.

Erdebil eyaletinin Meşkin ilçesine bağlı Kurt Tepe köyünden 18 yaşındaki İsmail Haydari 23 Eylül'de öldürüldü. Niştarud, Mazandaran'daki Motelgo'da yalnız yaşıyor ve köydeki ailesine para göndermek için bir fırında çalışıyordu.

30 yaşındaki **Möhsün Musavi**, 8 Ekim Cumartesi günü Tahran çarşısında kafasına copla vurulması sonucu hayatını kaybetti. Tahran'da defnedilmesine güvenlik güçleri engel oldu ve uzak bir şehre defnedilmesi gerektiğini söyledi. Musavi'nin ailesi, Möhsün'nün cesedini doğduğu yer olan Tarem'e götürdü ve orada gömüldü.

Azerbaycan vilayetindeki yerel bir kaynağa göre, **Nima Şefikdust** 16 Ekim'de Urmiye'de güvenlik güçleri tarafından öldürüldü. Nima Şerifdost acımasızca tutuklandı ve dövüldü. Nima karakolda kanlar içinde kalmasına rağmen güvenlik güçleri onu hemen hastaneye nakletmedi ve ölmesine izin verdi. Hastane, Nima'nın öldüğü karakola iki dakika uzaklıkta. Hükümet, Nima'nın köpek ısırığı nedeniyle öldüğünü açıkladı.

Diğer bir kurban, **Esra Penahi**, 14 Ekim'de Erdebil vilayetinde güvenlik güçleri tarafından dövülerek öldürüldü.

Erdebil'deki Şehid lisesinin diğer bazı öğrencileri de hükümetin düzenlediği yürüyüşe katılmayı reddettikleri için tutuklandı. 15 yaşındaki öğrenci Esra Penahi vahşice dövüldü ve iç kanamadan öldü.

22 Ekim'de 38 yaşındaki Araklı **Sina Malayeri** protestolar sırasında güvenlik güçleri tarafından öldürüldü.

Dr. Parisa Bahmani, istihbarat güçlerinin attığı kurşunlar sonucu öldürüldü. Parisa Bahmani bir genel cerrahtı. 26 Ekim'de Tahran Sağlık Sistemi binası önünde doktorların gösterisi sırasında İran güvenlik güçleri tarafından vurularak öldürüldü.

Şerif Teknoloji Üniversitesi son sınıf öğrencisi **Reza İsmailzade**, yüzüne ateş edilerek öldürüldü. Cenazesi Çaldıran'daki ailesine teslim edildi. Şerif Üniversitesi'nde gösteri zamanı vuruldu.

31 Ekim'de 22 yaşındaki **Nasim Sedgi**, Batı Azerbaycan'ın Urmiye kentindeki protestolar sırasında güvenlik güçleri tarafından öldürüldü. Nasim Sidgi, gösteriler sırasında güvenlik güçlerinin doğrudan açtığı ateş sonucu öldü. Ailesi, ölümünün bir kaza olduğunu beyan etmesi için güvenlik kurumlarının baskısı altındadır. Cenaze, sıkı güvenlik önlemleri alınarak 2 Kasım'da Şahindec mezarlığına defnedildi.

B) Tutuklanan Protestocular

17 Eylül Cumartesi günü güvenlik güçleri **Erfan Şahbazi**'yi ve **Hamed Portaleb** tutukladı. Durumları hakkında herhangi bir bilgi verilmedi.

Çok sayıda sivil güvenlik görevlisi **Mehdi Hamidi Şefik**'yi dövdükten ve arabasının camlarını kırdıktan sonra tutukladı. Güvenlik güçleri Mehdi Hamidi'nin arabasına el koydu ve götürdü. Tutuklanmasının ardından yayınlanan fotoğrafta ise yüzünde kurşun yarası olduğu öğrenildi. 27 Ekim'de, duruşmanın sonuna kadar 200 milyon tümen (6.250 \$) kefalet ödemesi karşılığında Tebriz merkez hapisanesinden serbest bırakıldı.

Son bilgiler Tebriz'de toplu tutuklamalara işaret ediyor. 20 Eylül'de tutuklanan çok sayıda kişi bu şehrin İstihbarat ve Güvenlik Polisi Gözaltı Merkezine sevk edildi. Aynı zamanda Tebriz'de **Farid Huseyniazar**, **Ramin Behzad**, Tebriz İslami Sanatlar Üniversitesi grafik sanatlar bölümü öğrencisi **Ahmetrza Afşar** ve “ **Atila Sadegifar** “ tutuklandı.

Ramin Behzad, Tebriz'de bir askerdir. Hükümetin protestoculara yönelik baskısına katılmadığı için tutuklandı. 15 Ekim'de Tebriz merkez hapisanesinden kefaletle geçici olarak serbest bırakıldı.

20 Eylül'de güvenlik güçleri **Amir Mohsen Banai Kazemin** evine baskın düzenledi ve onu tutuklama emri olmaksızın tutukladı ve ardından Tebriz merkez hapishanesine nakletti. Bu Azerbaycanlı aktivist, 25 Ekim Salı günü 4 milyar Tümen (125 min dolar) kefaletle hapishaneden serbest bırakıldı.

Atila Arfai, 21 Eylül'de Tebriz'de tutuklandı. Ajanlar, tutuklanmasının ardından 16 yaşındaki Atilla'yı Basminc cezaevine nakletti. Astım hastası. Atila Arfai'nin şiddetli saldırısı sonucu Atila'nın burnu kırılmış, yüzünün ve vücudunun çeşitli yerleri yaralanmış ve morarmıştı.

Atila Arfai'nin dosyası Tebriz Devrimci Başsavcılığı'nın 15. dairesine (Tabatabai Külliyesi) gönderildi. Davanın müfettişi, ona 4 milyar riyallik bir kefalet verdi. Tebriz İslam Devrim Muhafızları Kolordusu Güvenlik Birimi, Atila'nın geçici olarak serbest bırakılmasını engelliyordu. Olayla ilgili soruşturmacının Atila Arfai'nin ailesine söylediğine göre, 16 yaşındaki genç "sosyal ağlar aracılığıyla vatandaşları örgütlemek ve isyana teşvik etmek", "sokak isyanlarına öncülük etmek" ve "mala zarar vermekle" suçlanıyor. Sonunda kefaletle serbest bırakıldı. Serbest kaldıktan sonra günlük WhatsApp konuşmalarında Azerbaycan Türkçesinde edebi kelimeleri kullandığı için en ağır işkencelere maruz kaldığını söyledi.

Muhammet Necat, 1 Eylül'de güvenlik güçleri tarafından tutuklandı ve Tahran'daki Faşafoueh hapishanesine nakledildi. Batı

Azerbaycan eyaletinin Maraga şehrinde. Muhammed Necat Şerif Üniversitesi'nde uzay mühendisliği okuyor. Soruşturmaya devam edilene kadar kefaletle serbest bırakıldı.

Erdebil'de Möhsün Möhsünzade 21 Eylül Çarşamba günü Çıral parkında tutuklandı. Ayrıca 22 Eylül'de Azerbaycanlı aktivistler Asker Ekberzade ve Said Sadeghifar tutuklandı. Güvenlik güçleri aktivist Asker Ekberzade'yi Perşembe sabahı saat dört civarında gözaltına aldı. Diğer bir aktivist olan Said Sadeghifar, Perşembe günü sabah saat üçte Erdebil kentindeki iş yerinde sivil polisler tarafından tutuklandı. Erdebil'de gözaltına alınanlar arasında **Meysam Colani** de var. 6 Ekim 2022'de Möhsün Möhsünzade, Asker Ekberzade, Meysam Colani ve Said Sadeghifar, İstihbarat Bakanlığı gözaltı merkezinden Erdebil merkez hapishanesine transfer edildi. Onlara yönelik suçlamalar Erdebil Generalinin 7. Şubesi tarafından getirildi ve Devrimci Savcılık, suçlamaların "ülkenin güvenliğine karşı toplanma ve gizli anlaşma ve İran İslam Cumhuriyeti sistemine karşı propaganda" olduğunu söyledi. Möhsün Möhsünzade, duruşmanın sonuna kadar 4 milyar riyal kefalet ödedikten sonra Erdebil Merkez Hapishanesinden serbest bırakıldı. Asker Ekberzade, 3 Kasım 2022'de bir milyar riyal kefaletle serbest bırakıldı.

Ayrıca **Haleh Erşadi**, **İbrahim Pakdel**, **Reza Gorbani**, **Babek Hemreng**, **Amir Gazizade** ve **Sajjad Mecidi** 22 Eylül'de Erdebil'deki protestoların ardından İran

güvenlik teşkilatları tarafından tutuklandı. Bu vatandaşların sağlık durumları hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Güvenlik yetkilileri ailelerini ve yakınlarını bilgilendirmeyi reddediyor. İstihbarat güçleri, aktivistlerin «Erdebil cezaevinin askeri bölümüne» nakledildiğini duyurdu. Erdebil hapishanesinin askeri bölümü askerleri cezalandırmak için kullanılıyor.

Erdebil cezaevinde tutuklu bulunan siyasi tutuklu **Abbas Lesani** telefon görüşmeleri hakkından mahrum bırakıldı.

Tebriz’de yaşayan Azerbaycanlı genç yazar **Amin Behzad**, İran İslam Cumhuriyeti güvenlik güçleri tarafından tutuklandı. Tutuklandığı yer ve tutuklanma nedeni açıklanmadı.

22 Eylül’de güvenlik görevlileri, Hidac şehrinde vatandaşların protestosuna yanıt olarak çok sayıda vatandaşı tutukladı. Bir gün sonra Mehdi Dadgar ve kız kardeşi (maalesef İsmi belli değildir) polis ekipleri tarafından Hidac’daki evlerinde gözaltına alındı. Abhar hapishanesine nakledildiler. **Mehdi Dadgar** ve **Bayan Dadgar**, 9 Ekim Pazar günü kefaletle serbest bırakıldı.

Aynı zamanda Abhar şehrinde 21 Eylül Çarşamba günü düzenlenen protestoda polis ve güvenlik görevlileri çok sayıda vatandaşı gözaltına aldı. Abhar’ın cezaevinde halen tutuklu bulunan mahkum sayısı 50’den fazla. Abhar’daki protesto eylemi sırasında güvenlik güçleri tarafından **Saida Moradi**,

Alirza Razavi ve **Ali Maksudi** tutuklandı. Tutuklanmalarının ardından Zencan ve Seferabad hapishanelerine nakledildiler.

Doğu Azerbaycan eyaletinin Melakan ilçesinde 22 Eylül’de düzenlenen gösteride çok sayıda kişi gözaltına alındı. **Mobina Rahmani, Mehri Golefşan, Romina Rahmani, Amir Huseyn Halilzade, Ali Zehmetkeş, Meysam Zehmetkeş**, 15 yaşındaki öğrenci **Asal Nahi** ve **Mehdi Kerimpur**, güvenlik ve polis güçleri tarafından tutuklandı. 28 Eylül’de **Behnam Moncemi**, Malekan’daki evinde tutuklandı. Ayrıca sivil polisler **Amir Sadigyan**’ı iş yerinde tutukladı.

Asal Nahi, Tebriz merkez hapishanesine nakledildi. Asal’ın telefon görüşmesi yapmasına izin verilmedi.

Bayan Romina Rahmani tutuklandı ve 2 aylık bebeğiyle birlikte Maraga cezaevine yollandı. Birkaç gün sonra İran adli makamları çalışanları, 2 aylık Azeri bebek Artiya’yı Maraga hapishanesinde annesinden ayırarak kocasının ailesine teslim etti. Yayınlanan bilgilere göre, Bayan Romina Rahmani şu anda Maraga hapishanesinde hücre hapsinde ve “anneye bebeğinin sesini bile duymasına izin vermiyorlar, onunla buluşup konuşmasını yasakladılar. “ Romina ve Mobina Rahmani , Mehri Golefşan, Malekan’daki bir aile toplantısında tutuklandı.

23 Eylül’de **İrfan Zardehi** Tebriz’de

tutuklandı. Ne yazık ki tutuklanma nedeni ve nerede tutulduğu hakkında herhangi bir bilgi yayınlanmadı. 15 Ekim'de İrfan Zardehi'nin annesi oğlunun tutuklanmasını Tebriz savcılığının önünde protesto etti.

Ayrıca **Muhammed Siyameknia**, film yönetmeni Areş Effati, Ahad Afsar, Saman Abdullahi ve Babek Farahmandi 24 Eylül'de Tebriz'de tutuklandı.

Halil Moradi ve **Behram Caferi**, Sulduz'da tutuklandı. Bu insanların durumuyla ilgili hala bir belirsizlik ve endişe var. İran hükümetine bağlı güvenlik güçleri, 24 Eylül 2022 Cumartesi günü Halil Moradi ve Bahram Caferi'nin evlerine baskın düzenleyerek onları tutukladı ve Sulduz İstihbarat Teşkilatı'na teslim etti.

Sina Esmaili, 27 Eylül 2022'de Tebriz'de tutuklandı. Ne yazık ki, durumu hakkında hiçbir bilgi yayınlanmadı.

Muhammed Cavad Terbiat 30 Eylül'de Tebriz'de tutuklandı. Resimleri Yargıç Salavati mahkemesinde televizyonda yayınlandı. Bu kaygının yoğunluğunu artırır. Bu televizyon duruşmaları, tutuklananlara karşı ciddi suçlamalar getirmek için güvenlik kurumlarının emriyle yapılıyor.

1 Ekim'de Zencan istihbarat görevlileri, bu şehirde yaşayan gazeteci ve kadın hakları savunucusu **Safiya Karabağı**'yi tutuklayarak bilinmeyen bir yere götürdü. 8

Ekim'de Safiyya Karabağı, yargılama bitene kadar kefaletle serbest bırakıldı. Sürecin ilk aşamasında suçlamanın "İran İslam Cumhuriyeti aleyhinde propaganda" olduğu belirtildi.

1 Ekim 2022'de İran hükümetine bağlı güvenlik güçleri **Yusuf Kari**'nin babasının Erdebil'deki evine baskın düzenledi. Bu Azerbaycanlı aktivist evde olmadığı için onu tutuklayamadılar. 5 Ekim'de tutuklandı.

Amir Safari 1 Ekim 2022'de güvenlik güçleri tarafından tutuklandı. Askerlik yapmaktadır. Ailesinin sorumlu makamlara başvurmasına rağmen, tutuklanma nedeni ve nerede tutulduğu açıklanmadı. Bir hafta sonra geçici olarak kefaletle serbest bırakıldı.

Görgü tanıklarına göre **Seccad Gane Mogaddam** ve **Mohammad Colani**, özel arabalarıyla Serin'den Erdebil'e giderken birkaç araba tarafından kovalandılar. Bu sırada görgü tanıklarının ifadesine göre silah sesleri duyuldu. Güvenlik güçleri hareket halindeki bir araca ateş açarak lastiklerini patlattı, milli aktivistleri çevreledi ve ağır dayaktan sonra tutukladı.

Yakınlarının verdiği bilgiye göre bu aktivistler, gözaltı sırasında aldıkları şiddetli dayak sonucu aldıkları yaralar nedeniyle hastaneye kaldırıldı. Onlara tıbbi yardım verildi ve birkaç saat sonra yetkililer onları bilinmeyen bir yere götürdü.

2 Ekim 2022'de Tebriz Üniversitesi, son otuz yılın en büyük öğrenci gösterilerinden birine tanık oldu. İran'da binlerce öğrenci "Kadın, yaşam, özgürlük", "Diktatöre ölüm", "Özgürlük, adalet, ulusal hükümet" vb. sloganlarla ülke çapındaki protestolara katıldı. Öğrencilerin eyleminden bir saat sonra Tebriz'de internet önce sınırlandırıldı, ardından tamamen kesildi ve Tebriz Üniversitesi'ne giden tüm yollar protestocuların öğrencilere katılmaması için kapatıldı. Daha sonra güvenlik ve kolluk kuvvetleri öğrencilere saldırdı, coplarla vurdu ve doğrudan kurşunlarla ateş etti. Bu olayda 50'den fazla öğrenci doğrudan kurşun, sopa ve elektrik çarpması sonucu yaralandı. Bazılarının durumu ciddi. Yaralıların yaklaşık yarısı kadın. Şimdiye kadar en az 50 öğrenci üniversite güvenlik görevlilerinin işbirliğiyle tutuklanarak üniversiteden atıldı. Üniversite içinde meydana gelen olayda güvenlik güçleri 3 binden fazla öğrencinin etrafını sardı. Tebriz Üniversitesi'ni korumak için 500'den fazla öğrenci protestoya katılmıştı. Bunların arasında 300 öğrenci Teknik Fakülte'dendir.

1 Ekim 2022'de Tebriz Üniversitesi'ndeki protestoların bir görgü tanığı bize şunları söyledi: "Güvenlik güçleri şiddetli bir şekilde baskın yapıyordu. Öğrencileri pompalı tüfekte vurdular."

Tebriz Üniversitesi'nde eyleme katılan bir katılımcıyla görüştük: "Üniversite rektörü geldi ve gitmemizi istedi. Kalırsak kan dökülecek dedi. Biz de 'korkmadık' sloganları attık ve sloganları söylemeye

devam ettik. 2 saat sonra çok sayıda öğrencinin toplandığı üniversite kapısı önündeki üniversite bloğunda öğrencilerin saldırıya uğradığını gördük. Öğrencilerin etrafı güvenlik ve polis tarafından çevrildi. 20 öğrencinin dövülerek öldürüldüğünü gördüm. Güvenlik güçleri tutuklananları gözleri bağlı olarak İmam Rıza Hastanesine götürdüler. Abresan (Tebriz Üniversitesi yakınlarındaki meydan) tarafında başlayan darp ve kan banyosundan sonra diğer öğrenciler tutuklandı. Öğrencilerden ikisinin kolu ve bacağı kırılmıştı. Sonra ne oldu bilmiyorum. Üniversite kampüsünün kapıları kapalıydı. Görgü tanık olmasın diye kapıları kapattılar. Duvardan ilk atlayan yiğit bir kız oldu. Sesini asla unutmam, "Ne yaşamak ne de ölmek namusunu satmaya değmez" dedi.

2 Ekim 2022'de **Ali Kubi** Tebriz'de tutuklandı. Ali'nin durumu hakkında ailesinin bir bilgisi olmadığı için ailesi onun için çok endişeleniyor.

Tebriz Üniversitesi ile aynı zamanda Urmiye ve Zencan üniversitelerinin öğrencileri de bu üniversitelerin kampüslerinde toplanarak İslam Cumhuriyeti aleyhine sloganlar attılar ve ülke çapındaki protestolara destek verdiler. İki üniversitedeki olası tutuklamalarla ilgili hâlâ bir haber yok. Ancak Urmiye'deki protestolar sırasında **İlahe Bayramian, Masume Maleki, Ahmet Zafernamon, Nima Husni, Mehdi Arslani, Aşkan Saadatfer, Vahid Eşgi ve Siaveş Süleymani**'nin tutuklandığı açık.

İlahe Bayramian, Urmiye-Batı Azerbaycan vilayetinde güvenlik güçleri tarafından dövüldü ve tutuklandı. O bir sanatçı. İlahe Bayramian, Urmiye Gölü'nün kurumasının sonuçlarını anlatan "Müze" adlı kısa filmde rol aldı.

Salar Tahereşar, Kermanşah'ta güvenlik güçleri tarafından tutuklandı. Verilen bilgilere göre bu aktivist askerliğini Kırmanşah'ta geçiriyor. Tutuklanma nedeni, muhtemel suçlamalar, nereye sevk edileceği hakkında detaylı bilgi yok.

3 Ekim 2022'de Hoy'da yaşayan Azerbaycanlı aktivist **Cevad Ahmedî Yekanlı**, babasının evinde güvenlik güçleri tarafından tutuklandı. Tutuklanma nedenleri ve taşındığı yer hakkında detaylı bilgi yok.

Hükümet, Azerbaycanlı aktivistleri sebepsiz yere tutuklamaya devam ediyor. 3 Ekim 2022'de Azerbaycanlı aktivist **Yaşar Ekberzade**, Erdebil şehrinde güvenlik güçleri tarafından tutuklandı. Bu aktivistin tutuklanma nedenleri ve tehcir yeri hakkında detaylı bilgi yok.

Areş Effati ve **Meysam Beheşti**, 4 Ekim'de Tahran ve Tebriz'de güvenlik güçleri tarafından tutuklandı. Tebriz'de bulunan Araş Effati ve Meysam Beheşti bilinmeyen bir yere götürüldü. Areş Effati'nin tutuklanması sırasında, güvenlik güçleri evini aradı ve dizüstü bilgisayarını ve cep telefonu da dahil olmak üzere kişisel eşyalarına el koydu.

Erdebil'deki sivil aktivistler hala bu şehirde tutuklanıyor, **Haleh Erşadi**, **Ebrahim Pakdel**, **Reza Gorbani**, **Babek Hemreng**, **Amir Gazizade** ve **Seccad Mecidi** son günlerde bu şehirde tutuklananların uzun listesine eklendi.

4 Ekim'de Araklı aktivist öğrenci **Ali Latifi**, İran hükümetinin güvenlik güçleri tarafından evinde tutuklandı. Şu anda son durumu hakkında bilgi yok.

6 Ekim 2022'de Serablı öğrenci aktivist **Zehra Pandi** Tebriz'de tutuklandı. Bu öğrenci aktivistin nerede olduğuna dair herhangi bir haber yayınlanmadı.

5 Ekim'de **Firuz Moini**, Erdebil'deki iş yerinde güvenlik güçleri tarafından tutuklandı. Bu aktivist, tutuklanması sırasında ciddi şekilde dövüldü. Bay Moini, sol gözünde görme yetisini kaybetti. Sol bacağı ve elleri ağır yaralandı. Tutuklanma gerekçelerine ilişkin herhangi bir bilgi verilmedi. 6 Ekim 2022'de Erdebil Merkez Hapishanesi'nin askeri kanadına nakledildi.

Aylar Ahmedî, 8 Ekim'de Urmiye'de düzenlenen bir mitingde güvenlik güçleri tarafından tutuklanmıştı. Nerede olduğu veya tutuklanma nedeni hakkında bilgi verilmedi.

9 Ekim'de **Said İlkani**, Melkan Azad Üniversitesi'nde güvenlik güçleri tarafından tutuklandı. O bir öğrenci. Tutuklanma nedeni ve nerede olduğu hakkında bir bilgi

yok.

9 Ekim’de **Saleh Mollaabbasi**, Batı Azerbaycan’da Eher şehrinde güvenlik güçleri tarafından tutuklandı. Tutuklanma nedeni hakkında herhangi bir bilgi verilmedi. Güvenlik güçleri Saleh Mollaabbasi ve ailesini ağır şekilde dövdü. Salih Molaabbasi, istihbarat güçlerinin sert tavrı nedeniyle 18 Ekim’de açlık grevine başladı.

11 Ekim’de Zencan eyaleti Temyiz Mahkemesi **Said Ahmad Nagavi** için tutuklama emri çıkardı. Said Ahmed Nagavi, Öğretmenler Birliği’nin bir aktivistidir. Rejim karşıtı propaganda faaliyetlerinde suçlanarak 1 yıl hapis cezasına çarptırıldı.

12 Ekim’de güvenlik güçleri tanınmış Azerbaycanlı avukat **Muhammedrza Faghi**’yi tutukladı . Bay Faghi, “protestocuların haklarının korunması ve Anayasa’nın 27. maddesinin ihlalini protesto” amacıyla Tahran’da İran Barosu önünde düzenlenmiş gösteri zamanı gözaltına alındı. 25 Ekim’deki duruşma bitene kadar kefaletle serbest bırakıldı.

15 Ekim’de Erdebil’deki gösteri sırasında **Said Ahmed, Muhammed Rezaçemçemen, Yusif Sosafi, Muhammed Mehdi Ebrahimi** (16 yaşında) , **Peyman Minadiasl, Eran Zareyan, Muhammad Celali, Tohid Manuçehri, Hüseyin Cevadi, Abbas Nasiri, Meryem**

Afşarniya, Muhammed Amin Şafinejad, Ahmed Rustemi, Moin Hadisi, Mobin Mekailvend, Sina Mikaili, Mirabbas Mirabibi, Arş Aşkani, Pouya Alizade, Ali Alevi, Amir Rahimi tutuklandı. Suçlamalara veya tutukluluk nedenlerine ilişkin herhangi bir bilgi verilmedi.

Sina Yusifi , Gasem Bodi ve Amir Mehdipur, 15 Ekim’de Tebriz’de tutuklandı. Sina Yusifi, Azerbaycan Hukukçular Derneği İnsan Hakları Komisyonu başkan yardımcısıdır. Sina Yusifi, Azerbaycan Hukukçular Derneği İnsan Hakları Komisyonu tarafından Tutukluları Koruma Komitesi adlı bir komite oluşturulduğunu açıkladı. Bu tutuklama, komite oluşturulduktan ve Tebriz’deki mahkumların sayısına ilişkin istatistikler verildikten sonra gerçekleşti. Sina Yusifi, Twitter hesabından Tebriz’de en az 1700 kişinin tutuklandığını duyurdu. Tutuklanan avukatlar Tebriz merkez cezaevine sevk edildi. Sina Yusifi ve Amir Mehdipur 27 Ekim’de serbest bırakıldı.

Gasem Bodi 31 Ekim’de açlık grevine başladı. Azerbaycanlı bu avukat, tutukluları savunmak için bir komite oluşturduğu için “ülke güvenliğine karşı gizli anlaşma” ve “rejim aleyhinde propaganda” suçlamalarıyla Tebriz cezaevinde. Açlık grevine başladığından beri cezaevine sevk edildi.

Aslam (Taleş) sakini ve Paten Federasyonu resmi antrenörü **Mahsa Yezdani**, 26 Ekim’de bir gösteriye katıldıktan sonra

güvenlik güçleri tarafından tutuklandı. Bugüne kadar Mahsa Yazdani'nin durumu hakkında bir bilgi yok.

Avukat **Negin Kıyani**, tutukluları savunmayı kabul ettiği için tutuklanarak Tebriz Merkez Cezaevi'ne sevk edildi. Azerbaycanlı avukatlardan Cafer Afşarniya, bu haberi Instagram sayfasından duyurdu ve suçlama, soruşturma ve davanın ilerleyişi hakkında hala bir bilgi olmadığını söyledi.

Nima Rahimi 26 Ekim'de Tebriz - Doğu Azerbaycan'da tutuklandı. Son durumu hakkında herhangi bir bilgi verilmedi.

İnsan hakları savunucuları, 26 Ekim Çarşamba günü Zencan'da yaşayan emekli öğretmen **Resul Haddadi**'nin, Mahsa Amini'nin ölümünün kırkuncu gününde bu şehirde düzenlenen gösteriler sırasında yaralandığını ve beyin ölümü geçirdiğini söylüyor. O, Musavi Zencan hastanesinin yoğun bakım ünitesine yerleştirildi.

66 yaşındaki Haddadi, o tarihten bu yana sıkı gözetim altında tutuluyor. Haddadi'nin ailesiyle yapılan görüşmede fotoğraf çekilmemesi için görüşmeler güvenlik güçleri eşliğinde gerçekleştirildi.

Bu emekli öğretmenin ölümünün açıklanmasının ardından protestocuların Zencan'da toplanmasının engellenmesi için güvenlik görevlilerinin, Resul Haddadi'yi Tahran'a götürerek Tahran'da toprağa verilmesi için ailesine baskı yaptığı

bildirildi. Resul Haddadi'nin ailesinin muvafakat formunu imzalamayı reddetmesi üzerine güvenlik güçleri, Resul Haddadi'nin Tahran'a nakledilmesi için savcıdan talimat alacaklarını duyurdu.

Davud Kabali, 26 Ekim 2022 Çarşamba günü Batı Azerbaycan'ın Urmiye şehrinde Ostadan Caddesi'ndeki bir mitingde tutuklanarak Urmiye İstihbarat Polis Departmanına teslim edildi.

Fatima Alefi ve **Said Amir Raşidi çifti**, 26 Ekim'de Tebriz'de güvenlik güçleri tarafından tutuklanarak bu şehrin hapisanesine götürüldü.

Görgü tanıklarına göre, İran hükümeti ajanları çifti gözaltına alırken dövdü. Şimdiye kadar, son durumları hakkında güvenilir bir bilgi yok.

Sehend Teknoloji Üniversitesi maden mühendisliği fakültesi lisans öğrencisi Hanan Moezzen, 27 Ekim akşamı Tebriz'de Şahnaz Caddesi'nde tutuklandı. Şu anki durumu veya onu gözaltına alan kurum hakkında bilgi yok.

30 Ekim 2022'de **Milad Parnian**, Doğu Azerbaycan'ın Tebriz kentinde tutuklandı. Nerede olduğuna dair bir bilgi yok.

30 Ekim 2022'de **Afşar Moheb**'e, Erdebil şehri Başsavcılığı ve Devrimci Başsavcılığına başvurduktan sonra davasında öne sürülen suçlamalarla ilgili

olarak mahkemeye çağrı gönderildiği bilgisi verildi. Suçlamalar arasında “İslam Cumhuriyeti aleyhine propaganda faaliyetleri” ve “gerginlik yaratmak için kasten İran etnik kökenine hakaret” yer alıyor.

30 Ekim 2022’de güvenlik güçleri Erdebil, Germi’de yaşayan Azerbaycanlı sivil aktivist **Reza Codi**’nin baba evine baskın düzenledi ve evde olmadığı için Reza Codi’yi tutuklayamadı. Güvenlik güçleri izinsiz olarak evi aradı, Reza Codi’nin arabasına el koydu ve babası Said Codi’yi tutukladı. Reza’nın babası hakkında bilgi yoktur.

Neda Baya , 30 Ekim’de Zencan’da tutuklandı. Zencan şehrinde barışçıl halk protestolarına katılan genç bir kız. Son durumu hakkında bir bilgi yok. Görgü tanıklarına göre Neda Bayat’ın tutuklanması sırasında sivil giyimli güçler şiddet kullandı.

Azerbaycanlı komedyen **Mazyar Shakuri**, 31 Ekim’de Instagram sayfasında yaptığı paylaşım nedeniyle İran İslam Cumhuriyeti güvenlik görevlileri tarafından tutuklandı.

Azerbaycan Medeni Üniversitesi öğrencisi **Armita Pavir** üniversitenin giriş kapısı önünde tutuklandı. Armita Pavir bir biyoloji öğrencisidir. Son durumu hakkında bilgi yok.

2 Kasım’da Eher şehrinden 18 yaşındaki

Amirhüseyn Moşrefi ve Alirza Negahdar Tebriz’de tutuklandı. Nerede olduklarına dair bir bilgi yok.

İran hükümetinin protestolara yaklaşımı

Göstericilerin ve diğer insanların öldürülmesine ilişkin kurbanların ve öldürülenlerin aileleri, tanıklar, İran'daki insan hakları savunucuları ve uluslararası insan hakları kuruluşlarından gelen çok sayıda rapora rağmen İran, ölümlerle ilgili gerçekleri geniş ölçüde reddediyor ve bunlar için herhangi bir sorumluluk üstlenmiyor. İran hükümeti, güvenlik güçlerinin yalnızca bazı protestocuları hukuka aykırı bir şekilde öldürdüğü gerçeğini kabul etti. Araştırmalar, bazı vakalarda ölümlerin önlenebileceğini gösteriyor.

Seksen üç yaşındaki Dini Lider Hamaneyi, protestocuları “isyancılar” ve “halk düşmanları” olarak nitelendirdi: “Açıkça söylüyorum ki bu isyanlar ve bu güvensizlik ABD ve işgalci, sahte Siyonist rejim [İsrail] tarafından yaratıldı ve yurtdışındaki bazı hain İranlılar onlara yardım etti.”

23 Eylül 2022'de İran İçişleri Bakanı Ahmed Vahidi, protestolarda hayatını kaybedenlerle ilgili açıklamalarda bulundu. “İran'ın batısında ve kuzeybatısındaki devrim karşıtı aktivist gruplardan» bahsetti. Azerbaycan'ın vilayetlerinde hangi devrim karşıtı grupların aktif olduğunu açıklamadı. Azerbaycan Türkleri, kuzeybatıda bulunan vilayetlerde yerleştiği malumdur.

İran'ın dini lideri ve İran içişleri bakanı protestocuları «isyancılar», «halk düşmanları» ve «devrim karşıtı gruplar» olarak nitelendirdiler. Bunu protestocuları bastırmak, yaralanan ve öldürülen insanlara karşı herhangi bir sorumluluk üstlenmemek için yaptılar. Öte yandan hükümet, ölen göstericilerin kaza veya kalp yetmezliğinden öldüğünü açıklamaları için kurbanların ailelerine baskı yapıyor. Esra Penahi olayında hükümet Esra'nın ailesine baskı yapıyor ve Esra'nın hastalıktan dolayı öldüğünü söylemelerini istiyorlar. Urmiye'de öldürülen Nima'nın köpek ısırması sonucu hayatını kaybettiği bildirildi. Dolayısıyla İran hükümeti bu tür tutum ve eylemlerle ölüm olgusunun sorumluluğunu ortadan kaldırmaya çalışmaktadır.

Sistemik ayrımcılık

İran anayasası, özellikle Ahvaz Arapları, Azerbaycan Türkleri, Beluciler, Kürtler ve Türkmenler olmak üzere etnik azınlıklara ve kadınlara yönelik ayrımcılığı desteklemektedir. Kadınlar ve azınlık grupları temel insan haklarından mahrum bırakılıyor. Fars olmayanların ana dillerinde eğitim almalarına izin verilmez. Ayrıca kadınlar hangi dinden olurlarsa olsunlar başörtüsü takmaya zorlanmakta, bu nedenle kendi kıyafetlerini seçememektedirler. Ayrımcılığın kadınların evliliği, boşanması, mirası ve hayatlarının diğer yönleri üzerindeki etkisi çok geniştir.

Cinsiyet ayrımcılığına ek olarak, etnik azınlık kadınları, etnik ayrımcılık da dahil olmak üzere diğer eşitsizlik biçimlerinden muzdariptir. Bu, onların İran toplumundaki sosyal statülerini Fars kadınlarinkinden daha zayıf kılıyor. Örneğin, Fars kökenli olmayan etnik gruplara yönelik ayrımcı ekonomik politikalar, etnik azınlıktan olan kadınları eğitime, ekonomik kaynaklara ve diğer sosyal hizmetlere erişimden mahrum bırakıyor.

Sonuç ve tavsiyeler

İnternet kısıtlamalarına rağmen, protestocuların öldürüldüğü ve kitlesel olarak gözaltına alındığı raporları artıyor. İnsanlar tutuklanmaktan kaçınmak için yaralı protestocuları evde tedavi ediyorlar. Çünkü hastaneler yetkililerin kontrolünde ve yaralılar ambulanslarla cezaevlerine götürülüyor. Yaralıların El-Kadir hastanesine ve orduya sevk edildiği bildirilse de daha fazla bilgi verilmedi. Tebriz'deki hapishane protestocu öğrencilerle dolu. Öğrenciler de dahil olmak üzere çok sayıda mahkum, yeterli depolama tesislerinin bulunmaması nedeniyle cezaevi dışındaki yerlere taşındı.

16 Eylül olaylarının ardından İran'ın kuzeybatısındaki Azerbaycan Türklerinin yaşadığı üç büyük şehir olan Tebriz, Urmiye ve Erdebil sokaklarında bugünlerde «Özgürlük, Adalet, Milli Hükümet» sloganı ana slogan haline geliyor.

Kasım ayı başlarında Tebriz'in Gird-mehr ve Şahnaz bölgelerindeki gösterilerde yukarıda belirtilen sloganlara ek olarak “Uluslara Egemenlik”, “Kadınlara Özgürlük”, “Mollaların işi: hırsızlık, cinayet ve ihanet” sloganları atıldı. Bu sloganlar sosyal ağ paylaşımlarında açıkça görülüyor.⁵

İran hükümeti, BM Genel Sekreteri ve BM Genel Kurulu'nun devam eden hukuka aykırı öldürme ve gözaltıları soruşturma

5. <https://www.voanews.com/a/azerbaijani-turks-in-iran-demand-freedom-justice-national-government-/6830812.html>

çağrılarını görmezden geliyor.

Uluslararası toplumdan ve kuruluşlardan gelen ciddi baskılar artmaz ve gerekli tedbirler alınmaz ise protestocuların, kadınların ve etnik hak savunucularının yaşam risklerinin dramatik bir şekilde artmasından büyük endişe duyuyoruz.

İletişim bilgileri:

etekyazi@gmail.com